

Möllekulla i Urshult

Arkeologisk förundersökning 2023

Möllekullen (L1953:4558, Möllekulla 1:154), Urshult socken,
Tingsryd kommun, Kronobergs län, Småland

Jörgen Gustafsson

Arkeologisk rapport 2023:9

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Möllekulla i Urshult

Arkeologisk förundersökning 2023

Möllekullen (L1953:4558, Möllekulla 1:154), Urshult socken,
Tingsryd kommun, Kronobergs län, Småland

Författare
Copyright
Redaktion
Kartor

Jörgen Gustafsson
Kalmar läns museum 2023
Johan Åstrand, Stefan Siverud
Publicerade i enlighet med tillstånd
507-98-2848 från Lantmäteriverket
Kalmar läns museum
1400-352X

Förlag
ISSN

Abstract

Keywords: Lake Åsnen, historical farmstead

In October 2022 Museiarkeologi Sydost, in collaboration with Jönköpings County Museum, conducted an archaeological trial investigation at Möllekulla, close to lake Åsnen, in southern Småland. The trial investigation was done prior to planned construction works. Older maps show that one of the historical farmsteads in the village of Möllekulla (L1953:4558), has been situated at the site. The farm was probably established in the mediaeval period. Several finds from the Stone Age have been found around lake Åsnen and in the nearby surroundings.

The trial excavation showed that the area had been severely damaged by groundworks during the 20th century. No older artefacts or construction from the farmstead were found. One flint was found close to the former shoreline of Åsnen but no other signs of a preserved Stone Age settlement could be seen. In the report, no further archaeological investigations are suggested.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte och frågeställningar	12
Metod och genomförande	13
Resultat	14
Tolkning	24
Åtgärdsförslag	25
Utvärdering	26
Referenser	27
Tekniska och administrativa uppgifter	28
Bilagor	29

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Sammanfattning

Invid Möllekullaviken i Urshult planerar Tingsryds kommun att bygga ett seniorboende. Inom den aktuella fastigheten, Möllekulla 1:154, finns delar av den i Kulturmiljöregistret registrerade gårdstomten L1953:4558. Markeringen av lämningen utgår från 1813 års storskifteskarta som visar att en av gårdarna i Möllekulla by tidigare låg här. Gården var den större av byns då tre gårdar och förmodligen var detta den ursprungliga gårdsenheten. I de äldsta skatteböckerna från 1545 omnämns en gård i Möllekulla och förmodligen har denna gård anlagts under medeltiden.

Förundersökningen utfördes i oktober 2022 av Museiarkeologi sydost i samarbete med Jönköpings läns museum. Insatsen syftade dels mot att undersöka bevaringsförhållanden och andra omständigheter omkring gårdstomten L1953:4558 dels mot att ta reda på om det kunde finnas fynd eller boplatzanläggningar från stenåldern inom exploateringsområdet.

Det finns flera stenåldersfynd från närområdet och man kan anta att många av dessa kommer från strandnära boplatser. Området bedömdes därför vara ett möjligt läge för en stenåldersboplat. Man vet sedan tidigare att sjön Åsnen har sänkts vid upprepade tillfällen. Utifrån de äldre kartorna kunde man se att strandlinjen tidigare gått högre upp i området. Flera lägen i anslutning

till denna nivå förundersöktes genom rutgrävning för att finna eventuella stenåldersfynd. Ett flintavslag påträffades som förmodligen är relaterat till boplatssammanhang. Marken visade sig dock till stora delar vara omrörd. Några ytterligare spår påträffades inte och man kunde utesluta att det finns någon bevarad stenåldersboplat inom förundersökningsområdet.

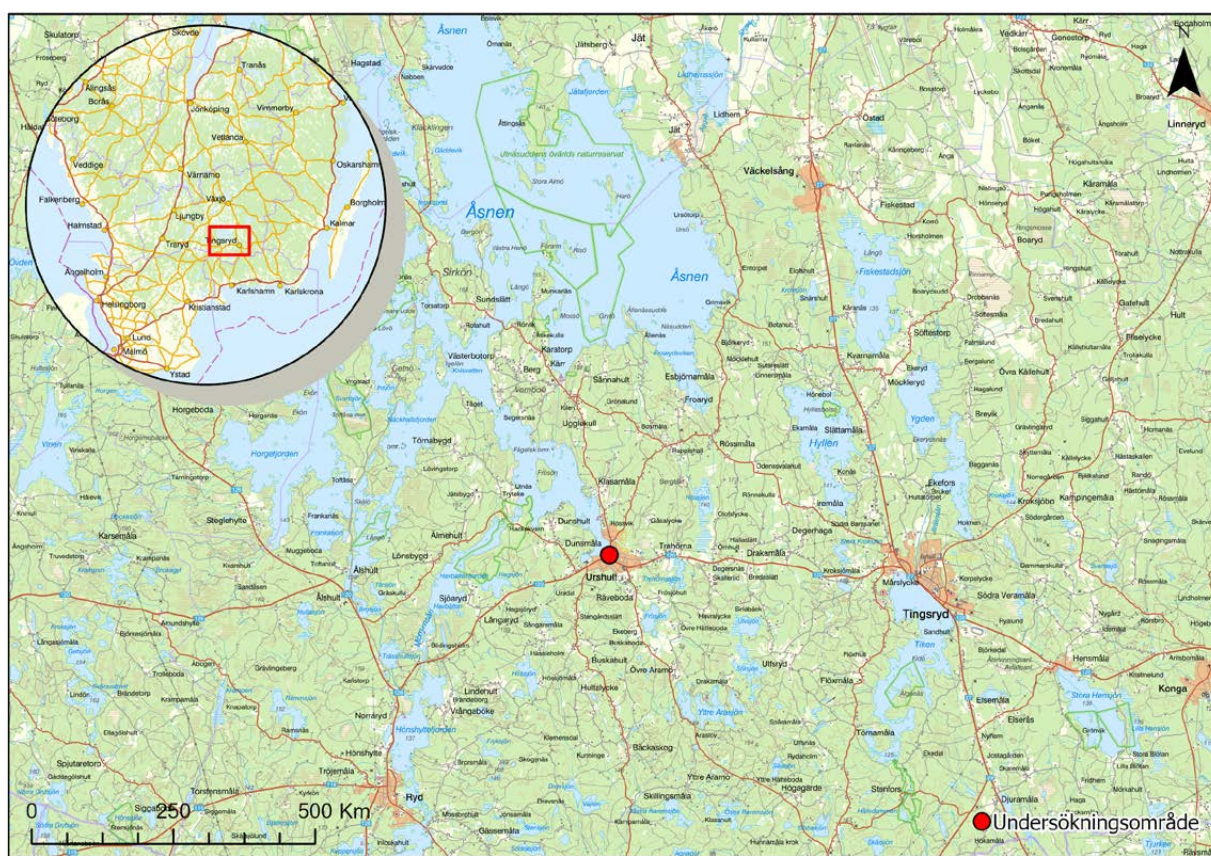
Storskifteskartan ger en god bild av hur det såg ut när Möllekulla gård låg här under tidigt 1800-tal. Vid förundersökningen kunde man dock konstatera att det skett en omfattande omvandling av området. Vid sökschaktsgrävningen påträffades grunder efter vissa byggnader med lägen som motsvarar byggnader markerade på den äldre kartan men de påträffade lämningarna föreföll vara sentida. Man fann även spår efter den större byggnad som legat på platsen under 1900-tal och som återges på den ekonomiska kartan från 1951. Efter det att denna byggnad rivits gjordes en omfattande utfyllnad och utjämning av marken inom området. Vid förundersökningen påträffades därför inte några bevarade bebyggelselämningar eller fynd från den äldre gårdstomten, varken från den bebyggelse som återges på storskifteskartan eller från några tidigare skeden.

Några ytterligare arkeologiska insatser har därför inte föreslagits för länsstyrelsen.

Inledning

Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum genomförde i samarbete med Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning på fastigheten Möllekulla 1:154 i Urshult, Tingsryds kommun, se figur 1. Inom förundersökningsområdet har den södra delen av L1953:4558 legat, en gårdstomt inom Möllekulla by. Fastigheten sträckte sig ned mot Åsnen och i omgivningen har flera stenåldersfynd gjorts och då särskilt i strandlägen. Den arkeologiska förundersökningen

utfördes 10–12 oktober 2022 med anledning av en planerad byggnation av ett seniorboende i området. Förundersökningsområdet hade en storlek av drygt 6000 m². Beställare var Tingsryds kommun som bekostade uppdraget. Den arkeologiska förundersökningen genomfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Kronobergs län. Fält- och rapportansvarig var Jörgen Gustafsson, Jönköpings läns museum.

Figur 1. Förundersökningsområdet markerat vid sjön Åsners strand.

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet omfattade fastigheten Möllekulla 1:154 som ligger vid en vik av Åsnen, Möllekullaviken, och som sträcker sig västerut fram till en av de vägar som går genom centrala delen av Urshult. Höjdnivåerna inom området ligger på en höjd av 140 till 145 m ö h. Vid tidpunkten för förundersökningen var området parkartat med äldre lövträd och öppna gräsytor. Områdets högre belägna östra del är förhållandevis plan. Här finns även ett parti med berg i dagen. Områdets västra del sluttar ned mot Åsnen.

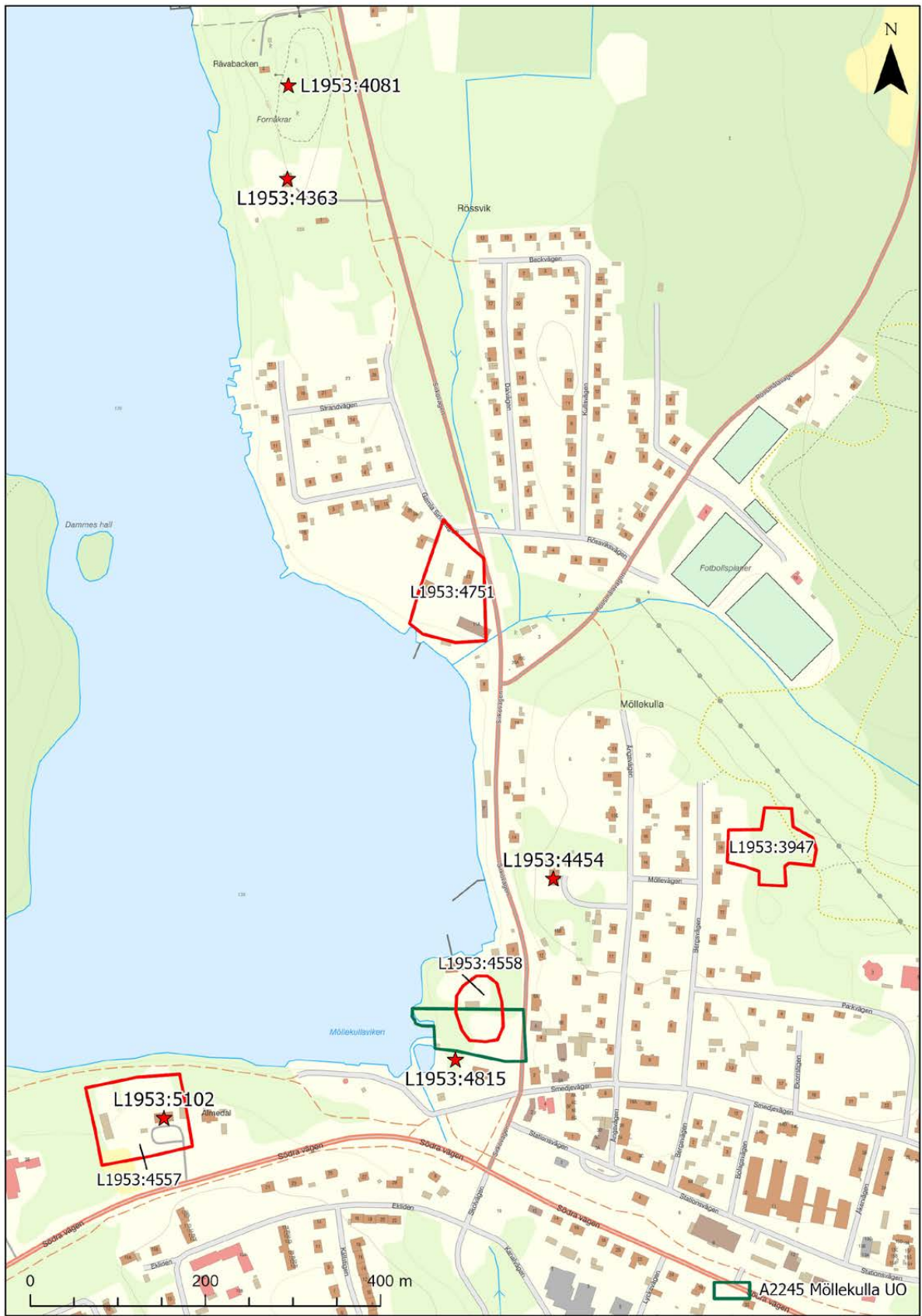
Fornlämningsbilden i Urshults socken präglas av få gravar och gravfält och kunskapen om bebyggelsen i trakten under brons- och järnålder är begränsad. Dock ligger det en kvadratisk stensättning (L1953:4081) 6 km norr om det aktuella undersökningsområdet. I trakten finns ett flertal områden med fossil åkermark. Dessa har i regel en mindre storlek än områden med fossil åkermark i de centrala delarna av Varend. En undersökning av fossil åkermark gjordes vid Trehörna/ Smöramåla år 2005 (Hulting Lindgren & Bengtsson 2006). Fyra dateringar från röjningsrösen gav här förhållandevis sena dateringar till tiden efter 1500–1900-talen. En förklaring som gavs till de sena dateringarna var att det daterade kolet kom från skogsbränder eller svedjebränning. Det är dock svårt att utifrån rapporten avläsa vad dateringarna representerar och det får fortfarande betraktas som oklart när den fossila åkermarken i trakten har anlagts.

Förutom den aktuella gårdstomten L1953:4558 finns även flera andra kända gårdstomter i närområdet, ytterligare en gårdstomt som hört till Möllekulla by (L1953:3947) ligger ca 300 meter

åt nordöst, Rössviks gamla tomt (L1953:4751) ligger ca 400 meter åt norr och Urshults prästgårds tomt (L1953:4557) ligger ca 300 meter åt väster se figur 2. Gårdstomternas läge utgår från äldre kartuppgifter. De två sista gårdstomterna är fortfarande bebyggda.

Under medeltid framstår området söder om Åsnen som ett skogrikt gränsområde där man utifrån ortnamnens typ kan anta att det skett en omfattande expansion under medeltid. Urshults socken har ingått i Kinnevalds härad som sträcker sig från området vid Helgasjön ned till den gränsbygden mot Blekinge i söder (se Larsson 1979:74 och Liepe 1984:68). Den norra halvan av häradet, delen norr om Åsnen, utgjordes av ett flertal medeltida socknar belägna i en bygd som var väl etablerad redan under förhistorisk tid. Den södra halvan av Kinnevalds härad, söder om Åsnen, utgjordes under högmedeltid av en enda socken, då kallad Vembö socken. Denna storsocken karaktäriserades av gles bebyggelse med begränsad odlingsmark. Den äldsta kyrkan låg vid Bosgården på Vemboön där också en av Växjöbiskopens borgar var belägen. Senast vid mitten av 1300-talet uppfördes en ny kyrka på Möllekulla ägor vid den nuvarande platsen för Urshults kyrka. Det äldsta belägget för Vembo, ”Hwaem”, är från 1285 medan Urshults socken första gången omnämns år 1358. Den medeltida kyrkan i Urshult var en förhållandevis stor träkyrka som revs för att ersättas av den nuvarande kyrkan vid början av 1800-talet.

Förekomsten av flera borgar i området söder om Åsnen, varav två med anknytning till Växjöbiskopen, antyder att området trots gles

Figur 2. Undersökningsområdet samt kringliggande fornlämningar.

bebyggelse haft en viktig funktion, förmodligen i samband med den under medeltid alltmer betydelsefulla handeln med utmarksprodukter. Bebyggelsen i trakten har under historisk tid dominerats av små byar och ensamgårdar. Av de äldsta skatteböckerna från 1545 framgår av ungefär hälften av socknens gårdar ägdes av frälset medan övriga ägdes av kyrkan, främst Växjöbiskopen, eller var skattegårdar (Liepe 1984: 67). Det äldsta belägget för Möllekulla är från 1545 då här fanns en skattegård. I samma skattelängd omnämns den intilliggande byn Rössvik som två gårdar under Växjö domkyrka medan angränsande byn Smöramåla uppges bestå av tre frälsegårdar (Larsson 1979: 83f)

Urshultstrakten har, liksom många andra skogsbygder, haft en stark tradition av mångsyssleri där man utöver jordbruket även försörjt sig på olika typer av utmarksprodukter som tjära, pottaska samt specialiserade hantverk (Larsson 1999:206). Läget i gränzonen mot danskt område gjorde att trakten flera gånger härjades av danska trupper. Åren 1570 och 1611 brändes många av traktens gårdar ned i samband med danska anfall (Larsson 1962; Larsson 1999:131ff).

I Småland har få undersökningar gjorts av gårds- eller bytomter och kunskapsläget är därför bristfälligt vad gäller byars och gårdars framväxt liksom förändringar över tid. Detta uppmärksammas också i Smålands museums vetenskapliga program (Skoglund 2006). Några exempel på byutveckling finns dock, bland annat från Huseby i Skatelövs socken. Här har undersökningar visat att det redan under yngre järnåldern funnits en gles bystruktur som sedan omvandlades till en tätare, reglerad bebyggelse under högmedeltid (Nylén & Söderberg 2009). En bebyggelseutveckling med rötter i vendeltid, och med kontinuitet fram till medeltidens slut, kunde även konstateras vid Hallsjö i Lagandalen (Billström 2015). Båda exemplen är hämtade från centralbygder medan

bebyggelseetableringar i skogsbygderna är mindre beforskade. Några är dock kända och undersökta, dels ödegården Höghylte utanför Markaryd (Åstrand 2006), dels gårdstomten Ulvaryd, också den i Markarydstrakten (Schmidt Sabo 2021).

Vid undersökningen av den högmedeltida ödegården Höghylte kunde man konstatera att gården haft hög materiell standard, och kanske lite förvånande, att föremålen på gården hade urban karaktär. Det tolkades som resultatet av lokal järnproduktion med åtföljande handelskontakter och ett materiellt överskott. Även Urshultstrakten framstår som en bygd som under medeltiden var av betydelse för gränsbygdshandel och utmarksproduktion.

I området kring förundersökningsområdet finns flera stenåldersindikationer och från närområdet omkring Urshult finns ett flertal lösfynd från stenålder. Dessa är ofta funna i anslutning till de många sjöarna och vattendragen med anknytning till Åsnen. Längre söderut längs Mörrumsåns vattensystem finns platser där mycket omfattande stenåldersfynd har påträffats (Taffinder 1982; Kjellmark 1932). Ett tjugotal meter söder om det aktuella förundersökningsområdet har ”flintavfall” och en ”flintskiva”, förmodligen en skrapa, påträffats (L1953:4815, SHM 14364). Fyndet ska ha gjorts ”i trädgården ned mot sjön”. Det finns ytterligare fynd som enligt uppgift är påträffade inom Möllekulla bys ägor (L1953:4454). Det rör sig om en flintspets, en slipsten och en älvkvarnsten. Fyndsammanställningen antyder att det inte rör sig om något samlat fynd. Inom Rössviks ägor, strax norr om Möllekulla, har man även påträffat ett depåfynd med 15 flintyxor samt en holkyxa i brons (L1953:4363). Vid Urshults prästgård, ca 350 m sydväst om förundersökningsområdet fann man en ”benknöteformad slipsten” vid grundgrävning (L1953:5102). Det rör sig förmodligen om en så kallad lårbensformad slipsten vilket är en typisk artefakt för stridsyxekulturen.

Syfte och frågeställningar

Målsättningen med förundersökningen var dels att ge länsstyrelsen beslutsunderlag inför eventuella framtida ingrepp i fornlämningen, dels att fastställa, dokumentera, datera och tillvarata föremål från fornlämningen; dessutom fastställa och

klargöra dess utbredning och komplexitet. Vidare skulle resultaten ge undersökare kostnadsunderlag avseende arkeologisk undersökning samt vara användbara i kommunal planering.

Metod och genomförande

Den arkeologiska förundersökningen utfördes både som en sökschaktgrävning för att leta spår efter tidigare gårdsbebyggelse, avfallsområden, platser för brunnar eller andra anläggningar, och som rutgrävning för att om möjligt påträffa stenåldersföremål i området närmast sjön som skulle kunna vara läget för en strandanknuten stenåldersboplats.

Sökschaktgrävning gjordes med grävmaskin ner till nivån för undergrunden, alternativt påträffade kontexter. Därefter mättes schakten och påträffade kontexter in med RTK-GPS och fotodokumenterades. Sammanlagt togs ett tjugotal schakt upp med en sammanlagd yta av 297 m². I vissa schakt grävdes endast grässvålen bort eftersom provrutor skulle läggas i dessa schakt. Provrutorna var 1×1 meter stora och grävdes ner till sandig, grusig undergrund. Sammanlagt undersöktes 8 provrutor. Allt material från rutorna handsållades.

Resultat

Stenålder

Eftersom stenåldersboplatser ofta legat vid sjöstränder var frågan om var strandlinjen i området tidigare gått viktig att besvara. Utifrån tolkningen av det äldre kartmaterialet kan vi se att strandlinjen på förundersökningsområdet har legat på olika nivåer. På kartan från 1696 (LMS Urshult geometrisk avmätning) nådde vattnet ca 30 meter längre in åt land än i dag (fig. 3). På kartan från 1813 (LMS Möllekulla storskifte, inägor,) ligger strandlinjen ca 20 meter längre in (se fig. 4). I och med detta kan vi konstatera att den västra tredjedelen av förundersökningsområdet låg under vattnet 1696 och en fjärdedel 1813. 1853 genomfördes en sjösänkning med nästan 2 meter då Åsnen fick sin nuvarande nivå (Lessmark 2013). Den äldre strandlinjen från 1696 stämmer också väl överens med det strandhak som man kan se idag.

När det gäller den eventuella stenåldersboplatser fanns inte speciellt stor yta att undersöka då vi efter schaktning kunde konstatera att den största delen av området var utfyllt och omrört. I den centrala norra delen fanns ett område som inte var utfyllt av större stenar där provrutor kunde grävas. Åtta provrutor grävdes och ett avslag av flinta påträffades (F1, ruta 3). Två av rutorna grävdes nedanför den forna strandlinjen för att kontrollera om det fanns rester av ett äldre utkastlager, vilket ej kunde konstateras. Resterande provrutor grävdes ovanför strandhaket. Vi kan konstatera

att även i rutorna var allt omrört då tegel och glas påträffades i alla nivåer av rutorna. Möjligen indikerar den påträffade flintan en närvaro i området, vilket är sannolikt då flinta har påträffats i närområdet både norr och söder om förundersökningsområdet. Men då fyllnadsmassor har blivit körda till platsen går det inte helt att utesluta att flintan kommit med dessa.

Gårdstomten

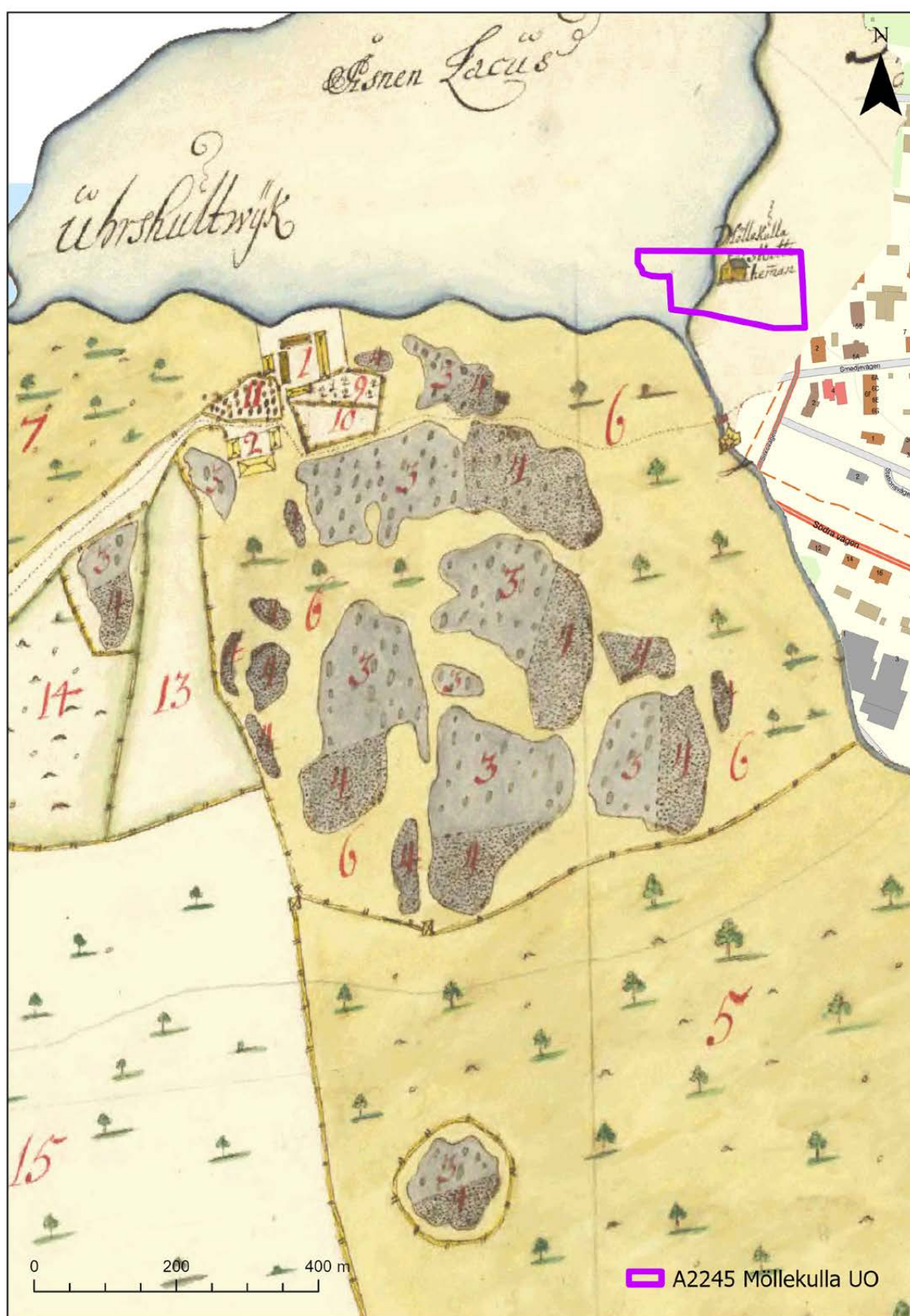
Gårdstomten L1953:4558

i det äldre kartmaterialet

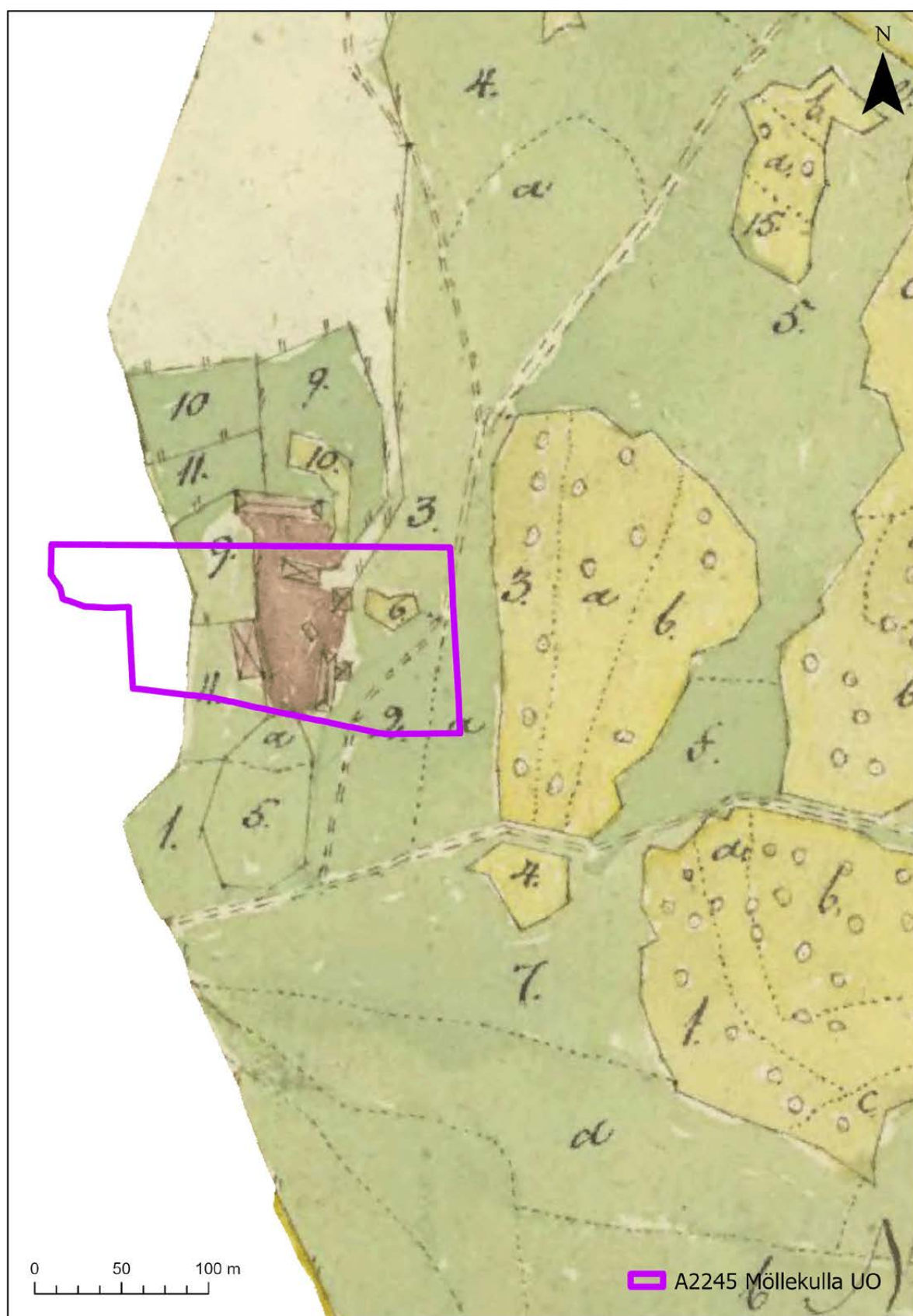
Möllekulla var en av flera mindre gårdar och byar intill Möllekullaviken i sydöstra delen av Åsnen. Som framgår av äldre lantmäterikartor utgör den aktuella gårdstomten L1953:4558 platsen för ett av flera tidigare bebyggelselägen i Möllekulla by. Strax väster om gården Möllekulla låg Urshults kyrka med prästgården som ensam enhet. Öster om Möllekulla låg Smöramåla by som innehöll flera gårdar. Norr och nordöst om Möllekulla låg Rössvik, Klasamåla och Gåsalycke. Av storskifteskartorna framgår att flera av dessa byar haft en samfälld utmark och även haft, intilliggande inägomarker (LMS Möllekulla 1808 och 1813). På den tidiga kartan över Urshult från 1696 ser man Möllekulla markerat som en gård i det aktuella läget intill Möllekullaviken (se fig. 3, LMS Urshult 1696). På denna karta är även den kvarn markerad söder om förundersökningsområdet som förmodligen gett namn åt platsen.

Fynd	Material	Vikt	Antal	Kommentar
F1	Flinta			Avslag

Tabell 1. Fynd från förundersökningen.

Figur 3. Rektifierad karta över Möllekulla från 1696 med förundersökningsområdet markerat. Av kartan framgår att strandlinjen då låg betydligt högre (LMS Urshult 1696).

Figur 4. Storskifteskarta från 1813 med förundersökningsområdet markerat (LMS Möllekulla 1813).

Av det äldre kartmaterialet som föreligger är det framförallt storskifteskartan från 1813 som är intressant. Den visar både inägomarken med sina röjningsrösen, och gårdsbebyggelsen som låg samlad runt en större gårdsplan, se figur 4. Kartmarkeringarna antyder att gårdstomten varit delad i två delar med ett boningshus och ett större uthus vardera i norra och södra delen. Den södra delen av gårdstomten ligger inom det aktuella förundersökningsområdet.

Av samma karta framgår även att det funnits ytterligare separata bebyggelselägen i Möllekulla by som båda låg nordöst om det aktuella området. Dessa är registrerade som L1953:3946 och L1953:3947. Utifrån kartan förefaller bebyggelsen i de två senare lägena vara mer spridd och sakna sammanhållna struktur som den nu aktuella L1953:4558. Troligtvis representerar dessa

separata enheter sekundära bebyggelselägenhet i förhållande till bebyggelsen vid Möllekulla.

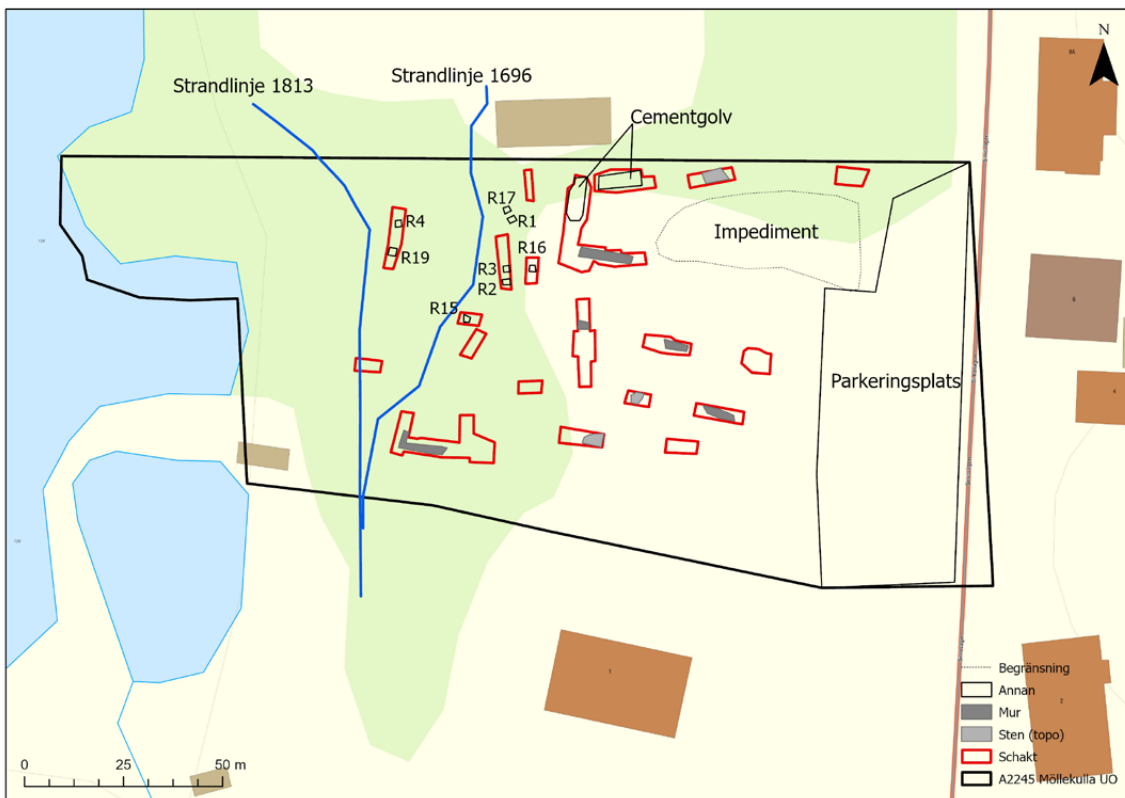
Schaktning inom gårdstomten

Sökschaktgrävningen inom förundersökningsområdet inriktades på att se ifall spår efter tidigare bebyggelse funnits kvar inom området. Utifrån det äldsta kartmaterialet från sent 1600-tal med känd bebyggelse på platsen, skulle det hypotetiskt kunna finnas medeltida bebyggelse inom tomten. Mer troligt var dock att eventuell äldre bebyggelse skulle vara från 1800-talet. Totalt drogs 20 schakt av varierande längd inom området mellan parkeringsplatsen i öst och strandzonen i väster, se figur 5.

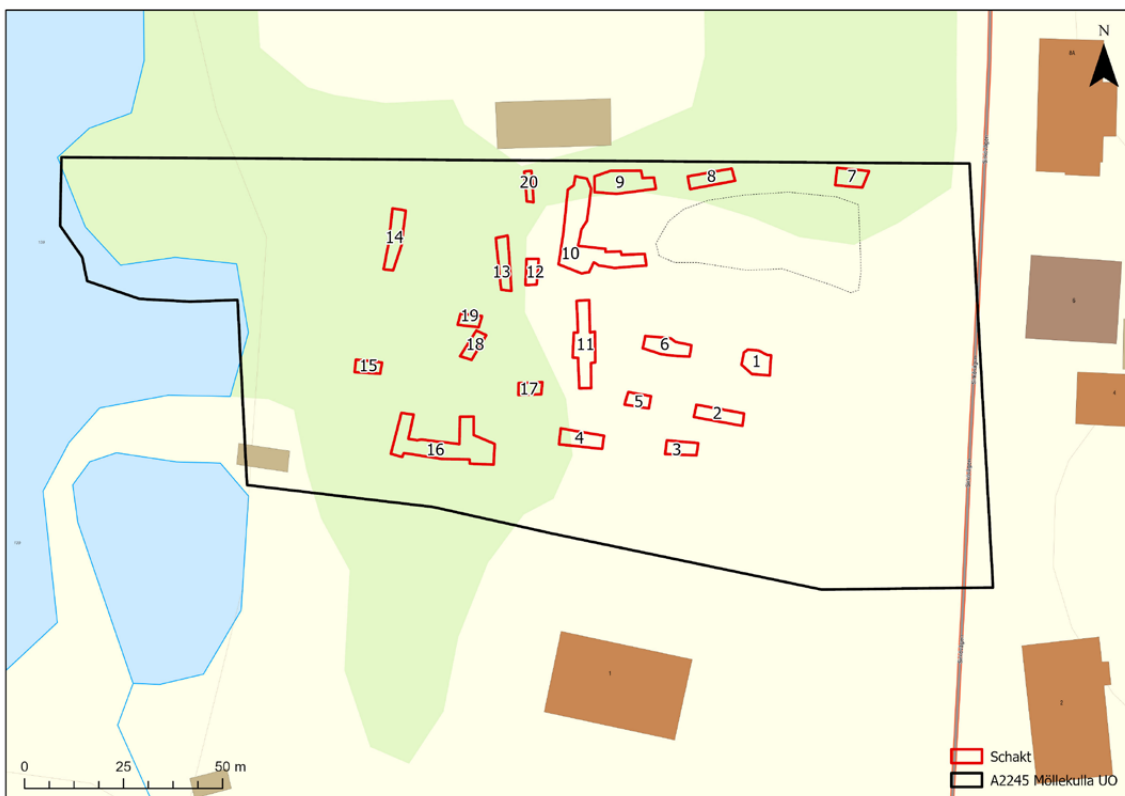
Över lag varierade schakten i längd mellan 3,5 och 14 meter och lades antingen i öst-västlig eller nord-sydlig riktning. I nio av schakten påträffades

Figur 5. Drönarfoto över förundersökningsområdet. Norr är uppåt i bild.

Figur 6. Plan över schakt samt kontexter från förundersökningen med provrutor markerad. Även äldre strandnivåer är markerade på kartan.

Figur 7. Plan med schakten numrerade.

Figur 8. Schakt 9 och 10 med betonggolv och mur. Fotograferat från sydväst.

kontexter i form av raserad mur eller betonggolv, se figur 6 och 7 ovan. Schaktdjupet uppgick mestadels till 0,4–0,5 meter då antingen naturlig undergrund tog vid, eller påförda stenmassor. Den bortgrävda jorden utgjordes av brun humös sandig silt. I vissa fall var schaktdjupet större vilket berodde på att återstoden av betonggolv och grundmurar till tidigare byggnader påträffades. Så var fallet i schakt 9 och schakt 10 i den norra delen, där både betonggolv och återstoden av en grundmur påträffades, se figur 8, och i schakt 2 och schakt 6 i den sydöstra delen där rester efter murar påträffades på grundare nivåer, se figur 9 och 10. Vissa schakt var däremot helt tomma och i somliga gick berg i dagen. Rester av en raserad husgrund fylld med moderna raseringsmassor påträffades också i schakt 16, se figur 11 och 12. Slutligen påträffades även en mindre murrest i schakt 11, se figur 13.

I samband med schaktningen uppdagades inte bara spridda och fragmentariska rester efter raserad bebyggelse i vissa schakt, utan också att området tycks ha planats ut, kvarvarande byggnader raserats och framförallt att mängder av sten påförts för att jämna ut området, se figur 14. I princip täcker dessa omfattande stenmassor hela förundersökningsområdet mellan det stora impedimentet i nordost, och den sluttande marken ner mot stranden. Enligt personal från Tingsryds kommun hade dessa omfattande utfyllningsarbeten tidigare gjorts med syfte att plana ut området.

Så vad är det då för raserade byggnadsrester som påträffats? Möjligen kan några byggnadsrester överensstämma med några av de som avbildas på 1813 års karta, se figur 15. De GPS inmätta murarna och de på kartan har inte exakt matchning men ligger ändå så pass nära varandra, att

Figur 9. Schakt 6.
Fotograferat från sydväst.

Figur 10. Schakt 2.
Fotograferat från öst.

Figur 11. Murhörn i schakt 16.
Fotograferat från väst.

Figur 12. Raseringsmassor i schakt 16. Fotograferat från nordöst.

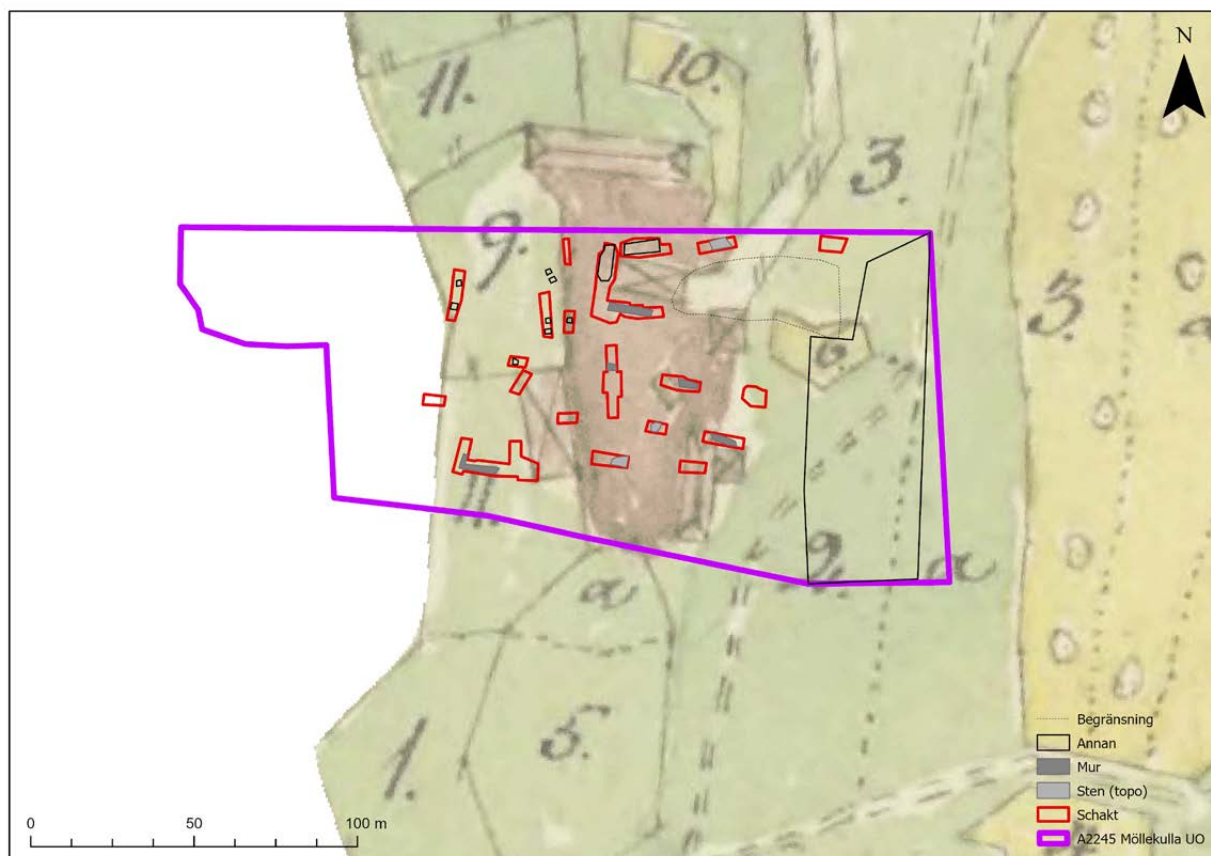

Figur 13. Murrest i schakt 11. Fotograferat från öst.

Figur 14. Stenfyllda schakt. Fotograferat från väst.

Figur 15. Storskifteskarta från 1813 (LMS Möllekulla storskifte) med de arkeologiska kontexterna samt schakt markerade.

de murrester som påträffades i schakten 10, 6 och 2, skulle kunna vara rester efter några av byggnaderna på 1813 års karta. Det är också möjligt att det funnits fler spår efter den äldre bebyggelsen men dessa har i så fall försvunnit i samband med omdaning av hela området.

Det som möjligen talar emot detta är att den större byggnaden som legat där schakt 9 och schakt 10 drogs hade betonggolv. Det talar inte för en datering till tidigt 1800-tal. Däremot skulle det kunna vara en äldre ladugård som senare byggts om och

fått betonggolv, alternativt en yngre ladugård med betonggolv som byggdes på samma plats som en tidigare ladugård. Det torde stå klart att den nordligaste muren är en rest av den större ladugård som också finns med på den ekonomiska kartan från 1950-talet, se figur 16. Ladugården finns även på ett fotografi som närmaste granne visade oss. Den övergripande tolkningen av de raserade byggnadslämningar som påträffades är att de härstammar från modern tid och att inga fornlämningar i form av bebyggelserester kan förväntas inom förundersökningsområdet.

Figur 16. Ekonomiska kartan från 1951 (J133-4E3h51) där man tydligt ser den större byggnaden inom förundersökningsområdet.

Tolkning

Förundersökningen hade två huvudinriktningar. Den ena var att få en bild av vad som fanns kvar av lämningarna efter gårdstomten L1953:4558. Den andra var att ta reda på om det kunde finnas fynd eller boplatzanläggningar från stenåldern inom det aktuella exploateringsområdet.

Ett stort antal stenåldersfynd är gjorda vid stränderna runt Åsnen. Även från närområdet omkring Möllekullaviken finns flera fynd, bland annat har flintföremål påträffats ett tjugotal meter söder om förundersökningsområdet (L1953:4815). Man kan anta att många av stenåldersfynden är från strandnära boplatser. De äldre kartorna var här en hjälp för att ta reda på var strandlinjen tidigare gått och vilka lägen inom förundersökningsområdet som då kunde vara mest intressanta ur boplatssynpunkt. Även om äldre lantmäterikartor ofta inte ger någon detaljerad bild av sjöar och vattendrag så visade både den geometriska kartan från 1696 och storskifteskartan från 1813 tydligt att strandlinjen gått betydligt högre än idag. Detta stämmer väl med uppgifterna om att Åsnen genom reglering sänkts med närmare två meter (Lessmark 2013). Ytor i anslutning till den äldre strandlinjen undersöktes genom rutgrävning. Marken visade sig dock till stora delar vara

omrörd. Ett flintavslag påträffades som förmodligen är relaterat till boplatssammanhang. Några ytterligare spår påträffades dock inte och man kan utesluta att det finns någon bevarad stenåldersboplatz inom förundersökningsområdet.

Storskifteskartan från 1813 ger en förhållandevis detaljerad bild av hur det såg ut när en av gårdarna i Möllekulla by låg här (se fig. 4). Man kan se att flera byggnader och ett gårdstun bör ha legat inom det aktuella området. Vid förundersökningen kunde man dock konstatera att det skett en omfattande omvandling av området. Vid sökschaktsgrävningen påträffades grunder efter vissa byggnader som föreföll ha haft ett motsvarande läge som byggnader på den äldre kartan men dessa föreföll vara sentida. Man fann även spår efter den större byggnad som legat på platsen under 1900-tal och som återges på den ekonomiska kartan från 1951. Efter det att denna byggnad revs förefaller det som om man gjort en omfattande utfyllnad och utjämning av marken inom området. Vid förundersökningen påträffades därför inte några bevarade bebyggelseämningar eller fynd från den äldre gårdstomten, varken från den bebyggelse som återges på storskifteskartan eller från några tidigare skeden.

Åtgärdsförslag

Vid förundersökningen kunde man konstatera att omfattande påverkan med markarbeten och rivningar har gjorts i området under 1900-talet. Det gör att det inte finns några bevarade lämningar i området från gårdstomten L1953:4558. Fyndet av ett flintavslag antyder att det kan ha funnits en strandnära stenåldersboplats men denna är i så fall inte bevarad. Efter att fältarbetet avslutats skickades ett PM till länsstyrelsen i

mitten av oktober där man redogjorde för resultaten av förundersökningen. Man föreslog då att några ytterligare arkeologiska insatser inte behöver göras.

Den norra delen av gårdstomten L1953:4558 ligger inom en annan fastighet och berördes inte av förundersökningen. Här föreslås att statusen ”möjlig fornlämning” bibehålls i Kulturmiljöregistret.

Utvärdering

Förundersökningens syfte, att skapa ett underlag för länsstyrelsens beslut och att bedöma fornlämningarna i området, kunde uppfyllas. Fältarbetet fungerade väl och vi är tacksamma för ett bra samarbete med Tingsryds kommun.

Referenser

- Billström, L. 2015. *Arkeologisk undersökning Hallsjö 6:1. Hallsjö bytomt, Småland, Kronobergs län, Ljungby kommun, Dörarps socken, Hallsjö 6:1, fornlämning Dörarp 133:1*. Statens Historiska museer Arkeologiska uppdragsverksamheten. Rapport 2015:38.
- Hulting Lindgren C, Bengtsson M. 2006 *Arkeologisk förundersökning 2005, Trehörna 2:4 och Smöramåla 2:5. RAÄ 381:1, Urshults socken, Tingsryds kommun*. Wallin kulturlandskap
- Kjellmark, K. 1932. Värends fornminnen, 12. Urshults socken. I. Fasta fornminnen. Växjö: *Smålandsposten*, 1932-1944.
- Lessmark, Olof. 2013. Åsnen – *limnologiskt kunskapsunderlag för nationalparksbildande*. Länsstyrelsen i Kronobergs län. Meddelande nr 2013:02.
- Nylén, A. & Söderberg, B. 2009. *Huseby i Varend: gårdsbebyggelse från järnålder och historisk tid: Småland, Skatelövs socken, Huseby 1:1, RAÄ 437, Alvesta kommun dnr 423-1660-2008 : arkeologisk slutundersökning*. Lund: UV Syd, Riksantikvarieämbetet
- Schmidt Sabo, K., 2021. *Ulvaryd 7:2 – lämningar efter en av Ulvaryds Östergårdar. Arkeologisk förundersökning 2021. Kronobergs län, Småland, Markaryds kommun, Markaryds socken, fastighet Ulvaryd 7:2, fornlämning L1954:9147. Dnr 512-00436-2021. SHM Arkeologerna. Rapport 2021:149*
- Skoglund, P. 2006. (red). *Inlandsarkeologi. Vetenskapligt program för uppdragsarkeologin vid Smålands museum. Småland museum rapport 2006:23*
- Taffinder, J. 1982. *The Stone age in southern Småland. A presentation of the existing assemblages with special consideration of their Mesolithic components*. C-uppsats, Uppsala universitet.
- Åstrand, J. 2006. *En medeltida gård vid Markaryd. Särskild arkeologisk undersökning av RAÄ 75, Markaryds socken. Småland. Smålands museum rapport 2006:45. Växjö*
- Lantmäteristyrelsens arkiv**
LMS Möllekulla 1 1808. Lantmäteristyrelsens arkiv storskifte på utmark 1808.
- LMS Möllekulla 1 1813. Lantmäteristyrelsens arkiv storskifte på inägomark 1813
- LMS Urshult 1696. Geometrisk avmätning
- Rikets allmänna kartverks arkiv**
J133-4E3h51

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-3473-2021
Kalmar läns museums dnr:	33-78-2022
Projektnummer KLM:	A2245
Uppdragsgivare:	Tingsryds kommun
Landskap:	Småland
Kommun:	Tingsryd
Socken:	Urshult
Fastighet:	Möllekulla 1:154
Fornlämningsnr:	L1953:4558
X koordinat:	6267744.289
Y koordinat:	1438790.996
Latitud:	56.533196
Longitud:	14.810460
M ö h:	144
Fältarbetstid:	10-12 oktober 2022
Antal arbetsdagar:	3 dagar
Personal:	Kristina Jansson & Jörgen Gustafsson
Foto, Du-nummer:	Du 420:1–9
Fyndnummer:	F1
Fynd:	Fynden förvaras i väntan på fyndfördelning i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade i en för ändamålet upprättad Microsoft Access-databas.
Analyser:	Analyserande institution.
Tidsålder:	Stenålder, tidig modern tid
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningstabell.....	30
Bilaga 2. Fotolista digitala bilder	31

Bilaga 1. Anläggningstabell

Id	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Beskrivning och tolkning
1	Annan	1	1	Provruta
2	Annan	1	1	Provruta
3	Annan	1,5	1,5	Provruta
4	Annan	1,5	1,5	Provruta
5	Mur	13	1,2	Rest av stenmur uppbyggd av två parallella rader med större stenblock, 0,6-1,2 m stora. Muren 1,2 m bred. Stenarna omgivna av ett mycket sandigt brungrått bruk.
6	Mur	6	1,2	Rest av grundmur uppbyggd av två parallella rader med större stenblock, 0,4-0,6 m stora. Muren 1,2 m bred. Mycket sandigt brungrått bruk runt stenarna.
7	Mur	7,5	1,2	Rest av grundmur uppbyggd av två parallella rader med större stenblock, 0,5-1,1 m stora. Muren 1,2 m bred.
8	Mur	15	1,2	Rest av grundmur i den SV delen av en byggnad. I den SV delen konstaterades två skift med stora stenblock på varandra så att murens tjocklek uppgick till 1,2 m. På utsidan av stenarna fanns kvarsittande puts. Den södra muren var uppbyggd av två parallella rader med större stenblock, 0,5-0,7 m stora. Muren var 1,2 m bred. Stenarna omgivna av ett gulaktigt bruk. Mycket tegel och div skräp i raseringsmassorna.
9	Sten (topo)			Berg i dagen
10	Sten (topo)			Berg i dagen
11	Sten (topo)			Berg i dagen
12	Annan	10	3,5	Betonggolv
13	Annan	11	4	Betonggolv
14	Mur	2	1,2	Rest av raserad grundmur uppbyggd av två parallella rader med större stenblock, 0,5-1 m stora. Muren ca 1,2 m bred.
15	Annan	1,5	1,5	Provruta
16	Annan	1,5	1,5	Provruta
17	Annan	1,5	1,5	Provruta
18	Annan			Parkeringsplats
19	Annan	2	2	Provruta

Bilaga 2. Fotolista digitala bilder

Fotolista digitala bilder

Landskap: Småland
Socken: Urshult
Fastighet: Möllekulla 1:154

2022

DU 420

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Överblick schakt i västra området, Åsnen i bakgrunden	NÖ	2022-10-11
2	Drönbild över förundersökningsområdet		
3	Schakt 9 och 10 med betonggolv och mur.	SV	
4	Schakt 6.	SV	
5	Schakt 2.	Ö	
6	Murhorn i schakt 16.	V	
7	Raseringsmassor i schakt 16.	NÖ	
8	Murrest i schakt 11.	Ö	
9	Stenfyllda schakt.	V	

Du 420_1.JPG

Du 420_2.jpg

Du 420_3.jpg

Du 420_4.jpg

Du 420_5.jpg

Du 420_6.jpg

Du 420_7.jpg

Du 420_8.jpg

Du 420_9.jpg

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

